

מודעות המשתמש לאנונימיות מקוונת בקרב סטודנטים / מאור וינברגר

תקציר

השאיפה לפרטיות היא אחת ממשאלות ליבו של האדם, בייחוד בעולם המודרני. על כן, זכותו של האדם לפרטיות מעוגנת בשלל חוקים ופסיקות משפטיות, אשר נועדו להבטיח את יכולתו של האדם לשמור ולהגן על זהותו, מחשבותיו, רגשותיו, סודותיו הכמוסים, אורח חייו ומעשיו האינטימיים. בנוסף, הזכות לפרטיות מאפשרת לאדם לבחור לאילו חלקים ומקומות בעולמו הפרטי, הוא מעניק גישה לגורמים חיצוניים, וכן לשלוט באופן החשיפה, בהיקפה ובעיתויה (שוורץ-אלטשולר, 2012).

אולם, ההתפתחות המואצת של הטכנולוגיה, ובפרט של רשת האינטרנט, הביאה לטשטוש הגבולות שבין הרשות הפרטית לרשות הציבורית, ובכך מציבה אתגר לתפיסת הפרטיות. נראה כי האינטרנט יצר קונפליקט ביחס לרעיון הפרטיות. מצד אחד, נכרך רעיון הפרטיות עם רעיון האנונימיות, מתוך תפיסה שהאנונימיות - "אי-היכולת לזהות את פרטיו של הגולש המשתתף בחיי הרשת" - מונעת מעקב וחדירה אל תוך האוטונומיה של האדם הפרטי. בכך מסייעת האנונימיות להגן על זכותו של האדם לפרטיות. אולם מצד שני, יכולתו של האדם לממש את רצונותיו במרחב האינטרנטי, תלויה, במקרים רבים, בויתור על הפרטיות ועל מעטה האנונימיות שלו. אנונימיות היא אחת התכונות הייחודיות, המתאפשרות באמצעות רשת האינטרנט, שכן היא מהווה פלטפורמה ייחודית המתירה לגולש לעצב את הסביבה שבה הוא שוהה. בתוך כך, יכול הגולש שלא להסגיר את פרטיו האישיים, לבחור בשם כינוי ואף בשם בדוי. תכונה ייחודית זו של המרחב האינטרנטי, יוצרת עבור הגולש סביבה הנתפסת בעיניו כמוגנת וככזו המאפשרת לו לשמור על פרטיותו. ברם, מעטה האנונימיות אשר מספקת הרשת אינה אבסולוטית כלל ועיקר. אותה הטכנולוגיה המאפשרת לגולש לממש באופן מיטבי את העדפותיו ברשת, מאפשרת גם איסוף פרטים אודותיו, במקרים רבים אף ללא הסכמתו (עמיחי-המבורגר ופרז, 2012). מחקרנו עוסק במודעות המשתמש למוגבלותה של האנונימיות שלו ברשת.

מטרה

מטרת מחקר זה הייתה לאבחן את מודעות המשתמש למוגבלותה של האנונימיות המקוונת, תוך שקילת משתנים, כגון: מגדר, רמת השכלה ותחום לימוד. המחקר אף בחן את אוריינות המשתמש לפרטיותו המקוונת ואת הגורמים המשפיעים עליה. דהיינו, בחינת מודעותו של המשתמש לכלים

העומדים לרשותו, לצורך השגת פרטיות ואנונימיות מרבית ברשת האינטרנט. כמו כן, נמדדה מרכזיותה של השאיפה לשמירה על אנונימיות, בתוך שלל השיקולים למסירת מידע כוזב או אי-מסירת מידע אישי ברשת האינטרנט. בנוסף, נבחנו מידת הדאגה של המשתמש למוגנות המידע שלו ברשת וההבדל האפשרי בין מידת הדאגה ברשתות חברתיות, לבין מידת הדאגה ברשת כולה. לבסוף, המחקר בדק את ביטוי ההתנהגות בהתאם לפרדוקס הפרטיות ואת הגורמים המשפיעים עליה. דהיינו, בחינת העדפת המשתמש ניצול הכלים שמציעה הרשת באופן מיטבי, על פני הגנה על פרטיות ואנונימיות.

שיטות

המחקר נערך בקרב 169 סטודנטים באקדמיה הישראלית והתבצע בשיטה כמותית, תוך שימוש בשאלונים סגורים. המודעות למוגבלותה של האנונימיות נבחנה במחקר באמצעות חמישה משתנים תלויים: תחושת האנונימיות בעת ביקור באתר; תחושת החשיפה לעיני גולשים אחרים; תחושת האמונה ביכולת לגלוש באופן אנונימי; מידת הכרת מספר פרטי המידע אשר יכולים להיות מנוטרים בעת ביקור באתר; מידת הכרת מספר פרטי המידע אשר יכולים להיות מנוטרים על ידי משתמש אחר. כמו כן, נבחנו משתנים תלויים נוספים, כגון: דאגה למוגנות המידע ברשת בכלל, וברשתות חברתיות בפרט; רמת אוריינות לפרטיות מקוונת; התנהגות בהתאם לפרדוקס הפרטיות. המשתנים הבלתי תלויים כללו: משתנים דמוגרפיים שונים - מגדר, רמת השכלה, תחום לימוד, וכן רמת אוריינות מקוונת. בנוסף, אף נבחנו קשרים שונים בין משתנים אלה. כל אלה נעשו באמצעות ניתוחים סטטיסטיים מקובלים, כגון: מבחני שונות ומתאמי פירסון. יתרה מזאת, נבדקו אילו גורמים מנבאים את המשתנים התלויים: רמת אוריינות לפרטיות מקוונת והתנהגות בהתאם לפרדוקס הפרטיות, ולשם כך נבנו מודלים של רגרסיה ליניארית. לצורך מתן נופך השוואתי למחקר, חולקה האוכלוסייה הנבדקת לשלוש קבוצות אוריינות מקוונת: גבוהה; בינונית; נמוכה. הקבוצות חולקו על פי מידת האוריינות המקוונת שלהם, כפי שהם דיווחו עליה בשאלון.

ממצאים

מצאנו כי קיימת מודעות בינונית בלבד של המשתמש, למוגבלותה של האנונימיות שלו ברשת. אף על פי כן, נמצא כי קיימת השפעה חיובית לידע קודם, לרמת ההשכלה ולקרבת תחום הלימוד של המשיב לנושא המחקר, על הגברת המודעות לנושא. בהתאם לכך, מצאנו גם רמות נמוכות של

אוריינות לפרטיות מקוונת. ברם, גם כאן נמצא כי קיימת השפעה חיובית לידע קודם, לרמת ההשכלה ולקרבת תחום הלימוד של המשיב לנושא המחקר, על הגברת רמות האוריינות לפרטיות מקוונת. באשר למרכזיותה של השאיפה לאנונימיות, בתוך שלל השיקולים למסירת מידע כוזב או מסירת מידע אישי ברשת האינטרנט, מצאנו כי על אף ששיקול השאיפה לאנונימיות נמצא כשיקול מרכזי, לא נמצא לגביו יתרון משמעותי על פני השיקולים האחרים. בנוסף, מצאנו כי המשתמשים מודאגים במידה מסוימת לגבי מוגנות המידע שלהם ברשת, לרבות רשתות חברתיות, אך לא במידה גבוהה כפי שסברנו בתחילה. ממצא ייחודי שעלה בעניין זה, היה השוני המגדרי באשר לדאגה למוגנות המידע ברשתות חברתיות, לעומת הרשת כולה. בעוד שנשים הראו דאגה גבוהה יותר למוגנות המידע ברשתות חברתיות, גברים הראו דאגה גבוהה יותר למוגנות המידע ברשת כולה. בדבר התנהגות בהתאם לפרדוקס הפרטיות, מצאנו כי המשיבים נטו להעדיף במידה רבה יותר את ההגנה על פרטיות ואנונימיות. לבסוף, נערכו מספר ניתוחי רגרסיה ליניארית, במטרה לבחון כיצד מנבאים המשתנים הבלתי-תלויים שנבחנו במחקר, את המשתנים התלויים. זאת על מנת לאבחן כיצד משתנים תפיסתיים או דמוגרפיים שונים, משקפים התנהגות בפועל. נמצא כי למשתנים: דאגה למוגנות המידע ברשת ותחום לימוד, יש תרומה ייחודית מובהקת לניבוי ההתנהגות בהתאם לפרדוקס הפרטיות. עוד נמצא כי למשתנים: דאגה למוגנות מידע ברשת; תחום לימוד; תחושת האמונה ביכולת לגלוש באופן אנונימי, יש תרומה ייחודית מובהקת לניבוי העדפת ההגנה על פרטיות ואנונימיות. כמו כן, נמצא כי למשתנים: רמת אוריינות מקוונת; מגדר; דאגה למוגנות מידע ברשת; מידת הכרת מספר הפריטים המנוטרים על ידי משתמש אחר; תחושת האמונה ביכולת לגלוש באופן אנונימי; תחום לימוד; תחושת האנונימיות בעת ביקור באתר, יש תרומה ייחודית מובהקת לניבוי מידת האוריינות לפרטיות מקוונת. בנוסף, נמצא כי למשתנים: רמת אוריינות מקוונת; מגדר; דאגה למוגנות מידע ברשת; תחום לימוד; תחושת האמונה ביכולת לגלוש באופן אנונימי; מידת הכרת מספר הפריטים המנוטרים על ידי משתמש אחר, יש תרומה ייחודית מובהקת לניבוי מידת השימוש בכלים להגברת פרטיות ואנונימיות מקוונת.

מסקנות

על אף שמצאנו כי קיימת מודעות בינונית בלבד של המשתמש למוגבלותה של האנונימיות שלו ברשת, וכן כי קיימת דאגה לא גבוהה למוגנות המידע שלו ברשת, מצאנו גם כי המשיבים נטו דווקא להעדיף במידה רבה יותר את ההגנה על אבטחת המידע שלהם, על פני ניצול

האינטראקטיביות והשימושיות של המרחב האינטרנטי. לפיכך, הסקנו כי על אף שרמות המודעות והדאגה של המשתמש לרמת האנונימיות שלו ו/או פרטיותו ו/או אבטחת המידע שלו ברשת אינן גבוהות, הוא מעדיף להגן עליהן, על כל צרה שלא תבוא.

לסיום, מפורטות שלל תרומות שהמחקר מניב, הן במישור המתודולוגי והן במישור המחקרי. כמו כן, מובאות גם המלצות למחקרים נוספים, זאת במטרה להרחיב את המחקר בנושא המודעות לפרטיות מקוונת בכלל, והמודעות למוגבלותה של האנונימיות המקוונת בפרט.